

Joves migrants: De víctimes a agents de canvi

Buenos días, somos **Lucia Pinzani y Hung-Ling Wong**, respectivamente estudiantes de Arteterapia y Psicología, y presentamos el tema “*Joves migrants: De víctimes a agents de canvi*” como portavoces del grupo de trabajo Migraespacio, del cual formamos parte.

Migraespacio es un grupo de trabajo que nace con la motivación de ayudar y acompañar a los inmigrantes a lo largo de sus procesos migratorios. Lo que hacemos es facilitar recursos, herramientas y entornos necesarios para facilitar la incorporación de los migrantes en su nueva sociedad de acogida, con el fin de lograr una adaptación mutua. El propósito de nuestra organización es, esencialmente, crear una **red de contacto entre inmigrantes y autóctonos** para promover una mejor y más fluida **convivencia** entre ambas comunidades.

Una característica peculiar de Migraespacio, que distingue a este grupo de trabajo de otras entidades, es el hecho de estar formado por jóvenes que, a su vez, quieren dirigirse a jóvenes, ofreciéndoles ayuda **a través de la experiencia y de la cercanía**. Creemos que este aspecto es un punto fuerte de nuestro grupo, porque, al ser una **red de jóvenes para jóvenes**, puede dirigirse a su público desde un punto de vista interno, especialmente cercano e interesado, y por lo tanto implementarse de forma **complementaria, pero diferente**, en comparación con otras entidades formadas por profesionales.

Otra fortaleza de Migraespacio es su **heterogeneidad** en cuanto al origen de los miembros que lo componen. De hecho, nuestro grupo está formado por personas de diferentes países europeos y extra-europeos, así como por inmigrantes de primera y segunda generación. Es un grupo en el que la **diversidad cultural y de origen**, que es un tema muy presente, es vista como una **fortaleza y un recurso**. Conociéndonos, descubrimos cómo todos en el grupo habíamos experimentado un proceso de migración, o los efectos del proceso migratorio de nuestros padres, y cómo, al mismo tiempo, nuestras experiencias eran muy diferentes unas de otras. Por último, Migraespacio es también un grupo que, gracias a dicha heterogeneidad de perfiles, puede dar voz a **diferentes puntos de vista** en contraposición a los de los españoles nativos.

El viaje de Migraespacio comenzó el año pasado con la participación en “**Ulises en la juventud multicultural de una Europa inclusiva**”, un proyecto europeo llevado a cabo en Bruselas y organizado por la Asociación Familles du Monde, en colaboración con la Red Atenea. El objetivo del proyecto fue estimular a grupos de jóvenes de distintos países europeos a reflexionar sobre los problemas relacionados con la inmigración en su país.

El proyecto consistió en dos fases. Fuimos a Bruselas una primera vez para discutir nuestras ideas y comentarlas con grupos provenientes de otros cuatro países europeos y, una segunda vez, dos meses después, para exponer nuestras investigaciones en el **Parlamento Europeo**, y presentar nuestras propuestas en la mesa redonda de jóvenes, que tuvo lugar en ocasión del **VII Congreso Internacional de Migración y Salud Mental**.

Analizando la situación de los jóvenes migrantes y sus familias en nuestra ciudad, Barcelona, encontramos una serie de problemáticas muy importantes, especialmente relacionadas con el proceso de reagrupación familiar, problemas escolares y dificultades para obtener los papeles o documentación necesaria.

Uno de los aspectos que más nos llamó la atención, fue el surgimiento, en los jóvenes migrantes, de un fuerte sentimiento de **frustración**, debido a dos factores principales: La **carencia o falta de figuras de referencia** con las que consultar y compartir inquietudes y sentimientos; y el **trato diferenciado** recibido por parte del **sistema político y administrativo**, por el simple hecho de ser migrante o una persona no autóctona.

Otro factor de riesgo es la **crisis identitaria** a la que se enfrentan los jóvenes migrantes, especialmente durante la etapa adolescente, cuando la identidad está en pleno proceso de formación, y los jóvenes se hallan **más vulnerables y manipulables**. En esta etapa, la influencia de personas de la misma edad y de la cultura es muy fuerte, por lo que puede fomentar la formación de **círculos étnicos cerrados** (también conocidos como *ghettos*), condicionando a su vez sus pensamientos y creencias. Por último, los jóvenes inmigrantes también son particularmente propensos a ser víctimas de **bullying** en la escuela debido a su diversidad, hecho que puede contribuir a aumentar el aislamiento y el sentimiento de soledad.

Debido a la frustración y a la crisis identitaria de las que hemos hablado, se puede terminar desarrollando un sentimiento muy fuerte de pertenencia a la propia etnia o país de origen. Un vínculo que antes no existía, o existía en menor medida, y que es reforzado, precisamente, para “compensar” la sensación de no ser aceptado por el país de acogida.

Por todo ello, dicha situación puede contribuir a la **radicalización de pensamientos y conductas**, entre muchas otras consecuencias importantes, que por cuestión de tiempo no podremos abordar.

Ahora, mi compañera procederá a exponeros las soluciones que proponemos en relación con estas problemáticas.

Com bé acaba d'evidenciar la meva companya amb els problemes detectats, la migració resulta un tema recurrent i de rellevància, com a mínim dins la societat europea, des de fa gairebé mig segle. Per aquesta raó, resulta d'allò més lògic que s'hagin anat creant diversos serveis i recursos per a suplir la “integració” o “inclusió”, si li voleu dir així, del migrant nouvingut. Malgrat això, a través de l'anàlisi que hem anat realitzant, hem trobat, a banda de les problemàtiques que ha llistat la meva companya, que **no hi ha prou amb la mera existència d'aquests serveis**, sinó que fins i tot **les pròpies solucions requereixen de noves solucions**.

Així, des de Migraespai, en proposem dues de centrals:

La primera d'aquestes és la creació d'una **pàgina web**. Per què? Doncs perquè ens hem adonat de què una de les raons per les quals hi ha tant de migrant desatès i tanta frustració, **no és la manca de recursos, sinó la pobre difusió d'aquestes**. Penseu que tan sols a Barcelona ja disposem de més de 200 serveis del caire. Però quan li preguntes a un autòcton, o fins i tot a un professional, el més probable és que et diguin que, o bé, no en coneixen cap, o sí, però, com a molt, només saben anomenar-te'n dos o tres. Si aquests 200 serveis no arriben ni a oïdes dels que portem tota la vida aquí, com podem esperar que arribin a oïdes de gent que hi acaba d'arribar?

És per això que creiem necessària una **plataforma multilingüe, actualitzada, i accessible des de països fora d'Espanya**, que reculli i convergeixi totes aquestes eines, a més de facilitar informació pràctica sobre el país d'acollida (funcionament administratiu, qüestions legals i judicials, tradicions, costums del dia a dia, etc.), i altres serveis addicionals que oferirem des de Migraespai. Un exemple d'això, és disposar d'un **espai d'expressió**, tant físic com virtual, que permeti a la persona adquirir un sentiment de comprensió per gent que ha passat per situacions similars. Doncs, molts cops, persones que han passat per moments difícils, no troben cap lloc on puguin treure o manifestar lliurement tot allò que els hi remou per dins i, com bé sabem, aquest "no treure", aquest "cristal·litzar vivències negatives", és un important factor de risc psicopatològic.

En quant als beneficis, crec que són bastant obvis. Per una banda, no només facilita al migrant la possibilitat de **trobar l'ajuda que necessiti quan la necessiti**, sinó que, a més, permet **ajustar les expectatives del migrant** a la realitat del país on està a punt d'anar; podent així mentalitzar-se i preparar-se envers tot allò que li espera, **abans de marxar del seu país**. D'altra banda, per part del professional, crec que tots sabem que quan es tracta de problemes psicosocials, l'opció prevalent per a donar la millor resposta possible, és **treballar en xarxa amb altres professionals**. Així que, lògicament, resultaria beneficiós, o fins i tot necessari, disposar d'una plataforma on es recullin tots aquests serveis amb els quals poder col·laborar.

Bé, deixant de banda la web, passem al segon dels problemes en intervenció que volem adreçar, que és la **distància jeràrquica**, o a vegades fins i tot autoritària, que *deliberadament* marca el professional envers al jove migrant; o bé que el propi jove percep, des del seu punt de vista, que se li està sent marcada.

És per a això, que nosaltres proposem **intervencions no-formals a través del joc**. I us preguntareu, "*l per què el joc?*". Bé, en primer lloc, perquè ens apropa. Ens apropa i alleugera la tensió i la serietat que es donen en una consulta clínica. Paral·lelament, és cert que d'entrada pot semblar una infantilada que, d'intervenció com a tal, en pot tenir ben poc. Però, si ens hi parem a pensar, el joc és una **gran eina d'aprenentatge**, sobretot a la infància però també per a joves i adults. Perquè sempre que jugues, aprens sense adonar-te'n, tant de tu

mateix, com del teu entorn. I és precisament a aquest aprenentatge implícit al qual li volem donar significat.

Per nosaltres, el joc és una manera de **conscienciar** sobre els fenòmens i tot el que acompanya el procés migratori. És una manera de **simular l'experiència del migrant**. De què qualsevol persona, independentment del seu bagatge, pugui viure de primera mà la confusió, la injustícia, la negligència, la ràbia i el desvaliment que suposa trobar-se dins aquest procés, quan no és ben rebut.

I quan sents aquestes emocions, amb la intensitat amb la que venen, és quan obres els ulls a la realitat del que està succeint cada minut de cada dia. Que potser pensem que entenem, que potser pensem que hi empatitzem, però que, **realment, ni ho entenem ni hi empatitzem**. Perquè no ho hem viscut, o sí, però no ho relacionem amb la seva situació, perquè ens sembla distant, o que no ens afecta, o que és un món diferent del nostre. I una cosa tan simple com el joc, permet adonar-te'n de la poquíssima distància real entre tu i el que tractaves com "l'altre", i de la seva necessitat imperant de ser atesos com déu mana.

Al juny vam realitzar una prova pilot per comprovar si és un mètode de prevenció vàlid. I, bé, la prova va ser tot un èxit. Tot el que esperàvem que suscités a través del joc, es va donar. Però sabeu què va ser el millor? No va ser pas aquella sessió, no. Va ser tres mesos després, ara al setembre, quan vam comentar-ho amb alguns dels participants i ens van dir: *"Doncs saps què? Encara me'n recordo del que vaig sentir. I ho recordo tan vivament."*

I és per això que el joc és espectacular, perquè et fa viure. **És un joc, però és la realitat**. És com quan els nens petits juguen, per exemple, a ser pares? Tothom que sàpiga d'evolutiva, sabrà que això no és un mer passatemps, sinó una manera de simular i posar en pràctica la socialització que aplicaran més endavant a la societat real. Això permet el joc. I com a professionals, sobretot quan treballem amb nens, adolescents, col·lectius en risc d'exclusió..., poques coses hi ha que siguin tan importants com comprendre el seu estat intern. Perquè així podem empatitzar, podem **treballar des d'on són ells**. I és important que fem aquest procés, perquè ells saben quan estan sent compresos, i quan els hi diem que sí, que els entenem, només per establir un vincle de confiança. I és per això que, al cap i a la fi, **no ens queda altra que comprendre'ls de debò**.

Però en fi, m'he estès molt amb els beneficis pels autòctons, i hauríem d'anar passant als dels migrants. I quins són aquests? Doncs són: El joc com un excel·lent mètode **d'introspecció i d'autoconeixement**; com una manera de **redefinir** les seves pròpies vivències i emocions; i, més que res, és una **oportunitat** per transmetre a l'autòcton, en carn i ossos, la realitat de la seva situació. Tot plegat es tradueix a un **migrant empoderat**, capaç de produir el canvi, capaç d'ajudar-se a si mateix, als seus iguals, i al seu entorn. I és així com, sent fidels al títol de la nostra ponència, el jove migrant **passa de ser una víctima de la societat d'acollida, a un agent de canvi actiu** dins la mateixa.

Tristament, però, en són pocs els que arriben a aquest nivell. Sovint, només es queden en la potencialitat. I això no es deu a què *ells* no vulguin actuar, ni a què estiguin *menys* capacitats, i la majoria dels cops tampoc es deu a què estiguin patalogitzant-se. Molts cops és, simplement, perquè des que han arribat aquí, **ningú els hi ha dit que tenen l'opció de canviar**, ningú els hi donat l'oportunitat, ni tampoc les eines per a fer-ho. Penseu que són persones que acaben de perdre tot el poder i l'estatus que tenien. I a això, els hi pot respondre un malfactor que se n'aprofita i acabi radicalitzant-los; o hi podem respondre nosaltres, els professionals, i ajudar-los a refer-se. Perquè **aquest és el nostre rol**, perquè se suposa que **som la part de la població més conscienciada**. I si no actuem ni tan sols en aquests moments, **no tenim dret a dir que treballem pel benestar de les persones**.

Així que us convidem i us demanem que, com a treballadors amb una responsabilitat, **doneu un pas més enllà en la vostra pràctica i competències professionals**. Us ho preguem. Perquè molts cops succeeix que passen els anys i ja només volem treballar per a treure'ns-ho de sobre i acabar la jornada. Però no podem ni hauríem d'oblidar que, moltes de les coses de les quals ens queixem al dia a dia, poden ser canviades i millorades amb les nostres pròpies mans.

Gràcies per la vostra atenció.